

կը կոչէ զանոնք Սոփոկլէս, կը կատա-
րուի՝ համառօտ երկուքն ալ չունենալով
ուրիշ խղճահարութիւններ յայտնելու՝ բայց
եթէ իրենց յանցապարտութիւնը, Ու այս
նեխած ու թունաւոր արեան լճին վրայ
կը բարձրանայ Էլեկտրայի դէմքը, նշու-
լարձակ, կենսալիւր և կենսատու, ինչպէս
արեւ մը:

Փողոզուողը կը հրճուի ու կը ծափա-
հարէ:

Բեմական տարեգրութեանց մէջ Էլեկ-
տրայի դէմքը, կը մնայ միշտ աննման ու
պարզ, մինչ Կլիտեմնեստրա իրեն արեանա-
կից ազգական մը կը գտնէ Գոթոլիայի
մէջ և Կլիտեմնեստրա ու Էլեկտրա աւելի
աղիտաբեր և աւելի նենգաւոր երկնիւղ
մը կը գտնեն Գերդրուտի և Բուլոնիոսի
մէջ:

Հ. Ն. ԱՆԴՐԻԿԵԱՆ

© ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ©

Ս Պ Ա Ս Ո Ւ Մ

Մինչև ե՞րբ այսպէս սպասել անդադար,
Որ պահանջներու յորդութիւնն ուժգին
Ա՛լ ինձ խնայէ վիշտի անհամար,
Եւ իր հրդեհով լայրէ՛ իմ հոգին:

«Սակայն, զեռ չէ՛ ժամն, ըսպասէ՛», կ'ըսեն.
Եւ ի՞նչո՞ր յաճախ կը փորձեմ մարել
Բոց հըրաբոց որ կ'այրէ զիս ներսէն...
Ի գո՛ւր կը փորձեմ, ի գո՛ւր զայն մարել...:

Համակերպումի լուծին տակ խուժուած,
Մինչ կը ջանամ հուրն առնելով սրախս,
Կը յոգնին այլևս ջիւղերն իմ վատուած:

Գիշերն մինչև լոյս կը յուզուի՝ հոգես.
Կը չարաբէ զիս մղձաւանջ մ'անուշ,
Եւ ես կը հակեմ ցաւերու անցուն:

ԵՐԳ՝ ԱՆՈՒՐԶԻՆ

Սրտիս սէրէն համբո՛ւր ցեղե՛, ո՛վ Անուրջ,
Անհանօրէն պաշտելի,
Դուն իրձեկուս վրայ աղցատր
Փուրջուրացող ա՛յն փայտն ես զեղանի,
Որուն բոցեղ ցուրերուն շուրջ
Ես կը սիրեմ թևեր բաղնիս ամեն օր,
Դուն ես որ ինձ կ'առաջնորդես աշխարհներու մէջ ա-
Ռւր զըւարթ է կենցեղն պատկեր, { զուր, }
Ուր ժողովուրդ կայ զոնէ սո՛ աշխարհին ախտաւոր,
Որուն Թոյնէն մեր հոգեկերն են զգուր:

Եթէ դո՛ւն ալ մերթ շօրօթս
Ձիւս զրկիչ մէջ առաջնական,
Եթէ դո՛ւն ալ զիս Բիզանյոյր տանջանքներէս
Մերթ լազատես,
Իմ յուսախար վայրկեաններուս ապագան
Պիտի ըլլալ լոկ պատրանք մը ջըլստող,
Իւ իմ հըզօր բաղձանքներուս բազմազան՝
Պետի չըզայ երբէք արեւ մը շողող:

Ո՛հ թէ այսօր, անգամ մըն ալ,
Թևերուդ մէջ զրկէիր զիս ցանկավառ.
Որովհետեւ հի՛մա դարձաւ
Մտքիս վերայ ըստուեր մ'ինչկեր, կը տանջէ զիս անդա-
Ինձ կըթուէ թէ դո՛ւն միայն { զար }
Կրնաս ըլլալ իմ կենցեղս
Նաւահանգիստն անդորրութեան,
Ուր հոգմիջէ ալեկոնուած խեղճ հոգիս
Խաղաղութեան խարիսխ նետուի կը ճգնի.
Անոր համար կը խնդրեմ որ
Ուժգին սեղմես զիս թևերովդ հուշնի,
Եւ չըթողուս որ հեռանամ քու ափերէդ քեզմաւոր:

Արդեօք զիտե՛ս, արփիազեղ դու Անուրջ,
Որքան յաճախ կը թափառիմ
Վըճատութեան առանցքին շուրջ.
Որքան յաճախ սե թախիճներ ու մաղձեր
Ներաշխարհիս մէջ կը յորդին,
Եւ կը սպառնան մահացնել իմ բաղձը.
Որքան յաճախ տեսչականներս համարէն,
Մաղբըրներ են խաղութեամբ մ'անօրէն:

Հիւսանքն եմ ես սե խոհերու ծանրատար.
Սրտիս խուց՝ Տառապանքի բընավայր.
Ձաւի ղեժոխք մ'հիմա լանջերիս մէջ վըճատ
Դժնիկ խոցեր կը պատառառէ անդադար:

Ու ես ինչպէս մանուկ մ'անգոր,
Որ կը չեմէ խոր զհերուս սեմին վըրայ,
Կը պաղատիմ թաց աչքերով արտատուաթոր,
Որ ժպիտ մը արփենի,
Կամ յոյսերու ջրվէժով մը յորձանուս՝

Այլևս ինձի մոտցնել տան սա՛ կեանքի
Դառնութիւններն ու հարուածները անգուժ:

Ո՛ր անպատում աւելցնեն իմ յոյգերու ցաւագար...
Հոգիիս մէջ կեանքը ըստուեք մ'է խաւար.
Հանգրուան մը դեռ չերեւիր ապահով,
Ուր պահ մ'էնացլին անթիւ իզմերն իմ զինով:

Բայց դո՛ւ Անուշ մանառեւի,
Որ կը վանես մերթ արհաւիրտ իրականն,
Եւ անծանօթ հըպոսիներով մոզութեան՝
Մերթ զիս կու գաս կենսաւէտել,
Եւ խնդութեան յոյս մ'աւետել,
Ո՛րչափ քաղցր ես, ո՛րչափ չքնաղ, ո՛րչափ բարի...
Ահ, միշտ եկուր, յաճախ եկուր
Զիս պարտեւ ոսկեղէն պատմուհանիդ մէջ ջերմին.
Այլակերպէ՛ս սրտիս թափուր՝

Մըռալութիւնը թաղեալէն, (պարհին,
Յրուէ՛, փշրէ՛ անհուն զանդիւր իմ կեանքիս ճանապահ,
Եւ հոն շինէ՛ նոր եղեմ մը ցնթութեան.
Եկո՛ւր, Անուշ, դուն իշգծիրուս արեգակն ես անմահաւ:

Ներանձնական պահերու մէջ,
Երբ սենեակն քաւարան մ'է տաքնայի,
Երբ կը հսկեմ ժամեր անվերջ,
Ո՛հ, դուն եկո՛ւր, եկո՛ւր Անուշ բաղձաւի...
Դուն օրբանն ես ցընորակոծ սէրերու...
Եկո՛ւր, սեղմէ՛ զրկիդ մէջ զիս,
Առատ խմցուր ինձ վայելքի հաշիւարար բաժակէն.
Թող արեւնան բուր յոյգերն իմ սրտիս.
Ուժգին սեղէ՛, սէրերս ըզգեզ կը փնտռեն...
Հոգ չէ՛, մեռնի՛մ, ուժգին սեղմէ՛...
Կը նախընտրեմ թւերուդ մէջ աճեւանաւ, [թամէ,
Քան թէ ապրիլ ցաւի մը հետ որ կեանքիս հոյզը կը

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխարհի սեւ կեանքին մէջ ճառագայթ մ'է փրկութեան.
Շուրջի ճնշող խաւարին մէջ միակ բոցն յուսատու.
Ուր որ մտնէ հոն ցնցող աղմուկ մ'է որ կը թողու,
Որովհետեւ իր դէմ միշտ անարգանքներ կը տեղան:

Անլռելի Չայնն է ան, Բանին բղիտում ընդոծին.
Գիտակցութեան հիւսքին մէջ նըկարագիր մ'անբաժան.
Անկեղծ, անաքօղ յայտնութիւն, Զարութեան դէմ միշտ խիթան,
Տիրապետող մըռալին մէջ ջահակիրն է անգին:

Իր ճանապարհն՝ ուղիղ միշտ, ասպարէզն յար բացդոեայ.
Լոյսի մէջէն կը քալէ, ըստորերկրեայ չունի բոյն՝
Ո՛չ ճոխութիւն, ո՛չ պերճանք, ո՛չ պատմուհան ոսկեմոյն.
Պատկառազուր մերկութեամբ ան իր ուղին կ'ընթանայ:

Կերպարանքով միշտ վրսեմ, ճակատով բարձր, անվարան,
Հալածանքի հայհոյանքն իրեն երկիւղ իսկ չազդեր.
Ժայռերու դէմ մարտնչող քարոզն է ան անվեհեր.
Պիտի խօսի. եթէ նոյն իսկ զինքն հանեն կախաղան:

Պաշտօնական չունի ձեւ, կամ տարազներ ձեռագիր.
Ան հաւատն է մարդուն մէջ իտէական կրօնքին.
Ան համոզումն է խիզախ, որ պաշտումով մ'անմեկին,
Բարին միշտ վեր կը բռնէ վատերու դէմ դաւադիր:

Արդարութիւնն երբ մարդիկ լըօրէն խաչ կը հանեն,
Երբ եսի կիրքն ընչաքաղց որբին հացն իսկ կը խարէ,

Երբ եղեռնը իր տրկար զոհին վրայ կը շտապէ,
Ան իր հըզօր ցատուժով բարբառ կ'աննէ ուժգնօրէն:

Կըշիռն է ան անկաշառ, որ, ո՛հ, խորել չըգիտեր.
Դէմքերն անոր նըժարին մէջ անդիմակ կը մոնեն.
Ուր արժանիքն ալ երբէք չըտուծեր իր արժէքէն,
Ուր միշտ գերօ՛ կը կշռէ բարոյականն ախտաւոր:

Ան անհանդարտ ոգին է, որ ամեն կողմ կը շրջի.
Աներկեան ծընունդը՝ խղճի անննգ ջանքերուն.
Ան կը խօսի, կը շաչէ, կը պաղատի ամենուն.
Ան թեւարկել չըգիտեր խարդաւանանքն անարի:

Մըրիկներու առջեւն չէ խուսափած վատօրէն.
Նախատինքի դէմ՝ վըսեմ արհամարհանք մ'ունի լոկ.
Պատգամն է ան անխաբոխ, հրամայականն անողոք,
Որ չըգիտեր վաճառուի և հակասել ինքնիրեն:

Վարն ամեն ինչ յաճախ սև, իրերն այնքան անոպայ,
Դերերն այնքան քսածնելի, ղիբքերն այնքան անհաղորդ,
Բայց ան կ'իջնէ անոնց մէջ, իբրև Լոյսի ռահաճորդ,
Եւ խորտակուած ջահերուն իրմէ դաժնեալ բոց կու տայ:

Յուսադրող չէ ճանապարհն ուր կը քալէ, իր Ուխտին
Պարտադրած լուծն ուսին վրայ կըրելով միշտ իբրև բեռ.
Խաչակիրն է մագլցող՝ այն վերելքէն խտրմբեր,
Որուն կատարն ալ, աւանդ, չըսպասեր փառք մ'երկրային:

Յաճախ աղտոտ շրթներու ըստգտանքն է ունկընդեր.
Ու բասրանքներ ամպարիշտ՝ հալածեր հետքն իր անբիծ.
Բայց քանի որ իր կամքն է Սուտին զրնել փակագիծ,
Պիտի դիմէ՝ թիւախին, մինչև իշխէ ճաճանչն իր:

Վատթար անցեալ, ուր հսկայ պայքարներէ է անցեր.
Փոթորիկներ, խարոյկներ, ամբարտակներ դիմակալ՝
Միշտ փորձեր են խափանել անոր արշաւն ու ծաւալ.
Բայց ան կ'ապրի: Ապագան թո՛ղ ժառանգէ իր գանձեր:

Ո՛հ, Ապագան անպատճառ պիտի տեսնէ դար մը նոր,
Ուր ալ մարդիկ զարշ նիւթին պիտի չըլլան խնկարկու,
Կեանքի անհաշտ եղբերը պիտի յօդուին իրարու,
Որ սերունդներ ողջունեն գնացքի նոր ռահ մ'արփաւոր:

ԱԼԵԿՈՇՈՒԹԻՒՆ

Անիծապարտ ճանապարհ, ուր կը քալեմ գլխիկոր,
Ուսերուս վրայ տանելով տառապանքի դեղանին,
Եւ ջիղերուս մէջ կը զգամ անհուն խոնջէնքն հոգիին.
Դրժոխատիպ ճանապարհ, ուր կը քալեմ ամեն օր:

Անձուկ մ'է որ կը թորի իմ խոկերէս ծուխի պէս.
Սեւ բան մը կայ ներսիդիս որ անդադար կը մըխայ.
Հոն յար կու լայ իմ հոգիս, իբրեւ որք մը երախայ.
Հոն ժանտ ձեռք մը կը սարքէ քայքայումի սև հանդէս:

Մղձաւանջը մենութեան՝ մըտածումիս մէջ մըթար
Անօրինակ յուզմունքի բարդ ալիքներ կը թողու.
Անասելի զայրոյթ մը, կատաղութիւն մ'ահարկու,
Բայց հընար չէ արտագրել փոթորկներն իմ ներքին:

Ահ, ո՛ւր այսպէս կը դիմէ այս կենցաղս կիսաւեր.
Դէպի դերբուկն ու սարե՛ր, թէ՛ անդունդներ խորափիտ.
Փրճացում մ'է վերջաբանն այս գոյութեան անժըպիտ.
Միտքս ցնորքի, երկիւղի, բոցերու մէջ է ինկեր:

Տանիլ կեանքը ուսին վրայ ծանրածաւալ իբրեւ բեռ,
Իւրաքանչիւր քայլին ալ կըքիւ անոր լուծին տակ.
Հոգիին մէջ միշտ կըրել թաղծութիւն մը անպարփակ,
Եւ հանդուրժել տակաւին, ըստրուկի պէս տոկալ դեռ:

Մերձեցումը նախազգալ ամպրոպի մը մահացու,
Եւ հեռուէն իսկ սարսիլ անոր տեսէն դիւային.
Ըսպասել որ լախտն իջնէ քամակիդ վրայ ծանրագին,
Բայց չունենալ միջոց մը պատուհասէն խոյս տալու:

Կամ Հարուածով մը յետին չըխըզել թելն էութեան,
Ջրանձնուիլ վերջապէս անշնչութեան անդորրին,
Եւ խաբեբայ ցընորքի մ'օրօրին մէջ դառնագին՝
Միշտ թարթափիլ դեգերիլ, պատուհասուիլ անվախճան:

Ո՛ր զայրոյթը լիւրտող զաղափարին լուսաբաղձ,
Որ իր մէն մի թրոխքին առջև խութեր կը գտնէ.
Պողպատ բազուկ մը գայն վար իր խոյանքէն կը զգեսնէ,
Եւ կը հաշմէ անոր մէջ եռացող ջանքն հըրախանձ:

Այսպէս ինկեր են շատեր անհաւասար դաշտին վրայ,
Եսին ըմբոստ շարժումը սառեր անոնց կուրծքին տակ,

Անագորոյն օրէնք մը բանտեր զանոնք ամրափակ,
Եւ քանդեր է հողիին հեռանդկարն ապագայ,

Անիրաւունձ ըզգացում, որ բռնահամը շրթներէ
Դուրս չէ փսխեր իր փրփուրն անզովներու երեսին.
Այլ՝ ինքն իր մէջ ըրրոքեր, յետոյ մարեր է կրկին,
Բանարարունձ ըզգացում որ միշտ ի զո՛ւր կ'ողորջէ...

Ես փորձեր եմ զտնելու կեանքի նոր ձեւ մը շրջել,
Զո՛ւր մղուեր եմ փնտռելու հորիզոններ նորանոր.
Եղբայրամարտ պայքարում, ահա՛ կեանքի վէրջը խոր.
Զարի՛ք, չարի՛ք ամեն կողմ, նոյն պատկերները տրգեղ:

Տառապանքներս իմա չեն լուկ. ես կ'երգեմ վիշտն ամենուն.
Մանրանդկար մ'է իմ ցաւս՝ հոծ ցաւերու ամբողջին.
Իմ երգս՝ յուզուող Գոռումին մէջ միայն շեշտ մ'է չնչին,
Լո՛կ կաթիլ մը՝ մարդկութեան տառապանքէն ծաւալուն:

Նոյնն է ճամբան, ուր շատեր, շատեր կ'իյնան, կը լքուին.
Անոնց վատոյժ քայլերուն վրհատութիւնն է փակչեր.
Անոնց անձուկ ասպարէզն ոչինչ ունի քաջալեր.
Անխճապարտ ճանապարհ, որ կ'ըսպանէ իմ հոգին:

ՎԱՐԱՆՈՏ ՍԻՐԵՐԳ

Վ. Խ.

Քու կանգնագեղ կերպարանքդ անդրիանդն է բռնակերտ,
Որ չէ ճանչցած արուեստի պչրող սնգոյրն աննըշան.
Ո՛չ Վէնիսի արձանը, ո՛չ ալ Հոովմի Մատօնան՝
Զունին քու թուղն յանկուցիչ, որուն առջև կ'ապշիմ մերթ:

Երվե՛րն արդեօք նայեցան քու աչքերուդ մէջ կապոյտ՝
Իրենց ծաւի երանգին փափկութիւնը դրնելու.
Եւ երկինքի եթերին հարազատ մո՛յնքն է աղու,
Որ նայուածքիդ տըւած է ձրգողութիւնն իր հարուստ:

Եւ կամ արփի՛ն է վրձնած վարսերուդ թոյրն այդ դեղին,
Ու այտերուդ վրայ փթթող ժպտուն վարդերն այդ կարմիր.
Եւ մանաւանդ իրանիդ մարմարակերպ քերթուածին՝
Արդեօք ո՛վ է համադրեր յօրինուածքն այդ անբասիր:

Ո՛հ, դու ա՛յդպէս միշտ կանգնէ՛, դիցուհի մը հանգոյն.
Կանգնէ՛ հըպարտ, անմատոյց այդ դիրքիդ մէջ յաղթական,
Թո՛ղ որ սրտիս ալիքներն ալ փարուսիդ միշտ ցանկան.
Դեռ մի՛ հըպիր, թո՛ղ երազ մընայ տարփանքն իմ թաքուն:

Թո՛ղ իմ հրգօր սէրերուս խնկումն ըլլայ այս քերթուած.
 Գեղձէ կ'ուզեմ նայուածքներ, որ կուրծքիս հուրն արծարծեն.
 Երազամով հաւատքիս թերափն եղիւ հոյաշէն,
 Որուն առջև ծնրադրեմ ես պաշտումով մ'երկիւղած:

Մի՛ կարծեր որ կը փորձեմ զըծել պատկերը դէմքիդ,
 Կամ արուեստի ձեւերուն յանձնել գեղըդ աննշման.
 Արուեստը լո՛կ դիակներ գիտէ կերտել անկենդան,
 Որոնց կուրծքին տակ չապրիր կեանքի հոսանք մը վըճիտ:

Դուն ծընունդն ես գերահրաշ բընութեան մեծ հանճարին,
 Էութիւնով՝ դիւթութեան շրջեղ արձան մ'հոյակապ.
 Ներէ՛ ուրեմն իմ բոլոր բաղձանքներուս հըրատապ,
 Եթէ անոնց խոյզերը մերթ քու շուրջըդ կը յածին:

Ո՛հ, թէ օր մը մեր միջև վարագոյրը ալ խզուէր,
 Վարանքի նուրբ շրդարշը մեզ իրարմէ անջատող.
 Եւ անդրադարձ մեր իղձեր կազմէին թել մը շողշող,
 Որ մեր սիրտերն շաղկապող ըլլար շափոյն անըստուեր:

ԵՂՎԱ ՄԵԼԷՔԵԱՆ

ՏՈՐԿՈՒՄՏՈՅ ՏԱՄՍՈՅ

ՏՈՐԿՈՒՄՏՈՅ ՏԱՄՍՈՅ՝ սերունդ է աւանակներ գերդաստանի մը, որ 1200ին կը գտնուէր Բերդամոյ գաւառին Ալմէննոյ գիւղին մէջ, ուսկից քաղաքական յուզումներու պատճառաւ գաղթելով յետոյ՝ ապաւինեցաւ Կոնստնուստանու Բերդամոյ ձորակողմին մէջ: Այս աւանին մէջ նշանաւոր եղաւ Տաստոյ գերդաստանը՝ իրեն ըրած բարեգործական ձեռնարկներով, ոչ միայն առատաձեռն ու զորմութիւններ բաժնելով տեղւոյն կաթօտեակներուն, այլ նաև զարգարելով աւանը շինութիւններով եւ հասարակաց հանգիստ ճամբաներով եւ կառուցանելով նաև շքեղ եկեղեցի մը ի պատիւ Ս. Կոնստինիոսի, որուն անունով կը կոչուէր աւանը. որուն բնակիչները երախտագիտական զոհացումով մօտակայ լեռը կոչեցին Տաստոյ լեռ, կոչում մը՝ որ մինչև այսօր կը շարունակուի:

Այս գերդաստանին նշանաւոր անձնաւորութիւն մը՝ Ոմնոյէտ Տաստոյ՝ 1290ին փոխադրուելով Բերդամոյ քաղաքը, հոն հաստատեց թղթատարութեան ընկերութիւն մը,

առաջինը՝ Միլին Գարուն մէջ կազմակերպուած, որ կանոնաւոր կերպով հաղորդակցութեան մէջ կը գնէր Խոսկիան՝ Գերմանիոյ, Գաղղիոյ եւ Ապանիոյ հետ: Այս ընկերութեան ցայտաւոր կարևոր օգտաշահութիւնը՝ ուշադրութեան առարկայ եղաւ 1805ին ոչ միայն Վենետիկոյ Հասարակապետութեան, այլ նաև Հոլովմայ Փաշանայակետներուն եւ վերոյիշեալ պետութիւններու թագաւորներուն, որոց իւրաքանչիւրը մեծամեծ արտօնութիւններ եւ պատիւներ շնորհեցին անոր, եւ Տաստոյ ընտանեաց ասպետական կոչումը ստուին, եւ անոնց գինանշանը կը կրէր իր վրան սուրհանդակի եղեւրափող մը եւ իշխար կամ եղընքներով (խալ. tassos, տաստոյ լատ. taxis, տաքսիս.) կոչուած դաշտասլին փոքրիկ կենդանին:

Այս ասպետական ընտանեաց ճիւղ մը հաստատուեցաւ Գերմանիոյ մէջ, ուսկից սերած է այժմեան Տաքսիս ազնուական իշխաններու տոհմը, որուն գինանշանին մէջ եղլեւ